

УДК 330.341

А. М. Безус,

к. техн. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

К. В. Шафранова,

к. е. н., заступник директора з навчально-виховної роботи,

Житомирський економіко-гуманітарний інститут вищого навчального закладу "Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"

П. І. Безус,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та міжнародних економічних відносин,
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Київ

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ У СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

A. Bezus,

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Department of Management, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

K. Shafranova,

Candidate of Economics Science, Deputy Director of Educational Work, Zhytomyr Economics and Humanities Institute of Higher Educational Institution "Open International University of Human Development" Ukraine "

P. Bezus,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Department of Management and International Economic Relations, V. Vernadsky Tavria National University, Kyiv

THE ROLE OF INNOVATION DEVELOPMENT IN ENTERPRISE SUSTAINABILITY

У дослідженні визначено основні етапи і тенденції впровадження інноваційної діяльності на підприємстві, проаналізовано сучасні проблеми впровадження результатів інноваційної діяльності. Визначено важливу роль впливу інноваційного розвитку на стійкість підприємства. Виявлено, що здатність вносити у свій бізнес інновації є одним з найбільш важливих інструментів для підтримки конкурентоспроможності підприємства. Інноваційний розвиток є ключовим фактором зростання і прибутковості підприємств. Охарактеризовано три основних типи інновацій. Визначено залежність ступеню потреби в інноваціях на підприємствах різних видів діяльності. Рекомендовано для вибору оптимального варіанту напрямку інноваційного розвитку підприємства та прийняття рішення про привабливість нових продуктів розраховувати спрогнозовані показники ефективності по кожному з них і керуватися динамікою цих показників.

The research identifies the main stages and trends of implementation of innovation activity in the enterprise, analyzes modern problems of implementation of the results of innovation activity. The important role of the influence of innovative development on the stability of the enterprise is determined. It is revealed that the ability to innovate in one's business is one of the most important tools for maintaining the competitiveness of the enterprise. Innovation development is a key factor in the growth and profitability of enterprises. Three main types of innovations are described. Dependence of degree of need for innovations in enterprises of different types of activity is determined. It is recommended to choose the optimal variant of the direction of innovative development of the enterprise and to decide on the attractiveness of new products to calculate the predicted performance indicators for each of them and to be guided by the dynamics of these indicators.

Ключові слова: винахід, інновація, інноваційна діяльність, нововведення, розвиток підприємства, конкурентна перевага.

Key words: invention, innovation, innovation activity, innovation, enterprise development, competitive advantage.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У теперішній час розвиток економіки характеризується високою конкурентною боротьбою суб'єктів господарювання різних галузей. Існуючі умови вимагають переходу до нових та більш ефективних методів управління, що залежать від ряду чинників. І одним із найголовніших є інноваційний розвиток. Адже саме інновації дають змогу підприємствам займати лідируючі

позиції на ринку, вести гідну конкурентну боротьбу, збільшуючи при цьому свій прибуток.

Основною проблемою, що стає на заваді розвитку інноваційної діяльності в Україні, є недостатній розвиток ринкових інституцій. Саме через це, значна кількість виробленої продукції не відповідає рівню науково-технічного прогресу і постійно втрачає конкурентоспроможність.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням інноваційної діяльності присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: І. Агафонові, В. Альгіна, Т. Васильєвої, С. Валдайцева, В. Герасименка, А. Гречан, Т. Давіла, Ф. Друкер, В.С. Єфремов, С.В. Ідельменов, Н.В. Краснокутська, Б. Твісс, М.А. Роздольський, Л.І. Федулова. Проте рівень дослідження проблем інноваційної діяльності на підприємствах нашої країни все ж недостатній.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Наданому етапі економіки країни актуальним залишається виявлення сутності інноваційного процесу та дослідження основних етапів інноваційної діяльності підприємства. Для більш детального аналізу необхідно розглянути основні методи і способи впровадження інноваційного процесу, визначити основні перешкоди на цьому шляху та розробити засоби підвищення інноваційної діяльності на підприємстві [1].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Поняття "інновація" в нашій країні є одним з найулюбленіших і часто вживаних керівниками підприємств. Його часто використовують поряд з поняттями місії, цінності для бізнесу, управління стратегією для забезпечення зростання і розвитку підприємства. Сучасні тенденції посилення конкуренції, швидко мінливі потреби, прискорення технологічного прогресу, скорочення життєвого циклу продуктів, технологій і послуг призводять керівників підприємств до необхідності правильного розуміння та ефективного застосування інновацій [2]. Сучасна теорія відокремлює поняття "винахід" від "інновація".

Підприємства у своєму розвитку повинні комбінувати розробку та впровадження власних ідей із зовнішніми. Необхідні нові ідеї, які після комерціалізації стають інноваціями. Потреба ринку в нових продуктах чи послугах є ключовим фактором інноваційного процесу. Джерела інновацій підприємств поділяються на внутрішні і зовнішні, наприклад, купівля та адаптація до своєї діяльності нових технологій.

Здатність вносити у свій бізнес інновації є одним з найбільш важливих інструментів для підтримки конкурентоспроможності підприємств на ринках. Тобто інновація є ключовим фактором зростання і прибутковості підприємств.

Розрізняють три основних типи інновацій. Перший — по відношенню до продукції, технологій і методів управління. Другий та третій види інновацій — радикальні, які докорінно змінюють світ, і поліпшуючі, які означають поступове поліпшення. Зокрема прикладами радикальних інновацій в галузі створення продуктів (товару чи послуг) слід вважати появу персональних комп'ютерів, Інтернету, мобільних телефонів і послуг електронної комерції. Створення конвеєрного виробництва або технології збагачення урану є прикладами радикальних інновацій в області технологій. Створення нових бізнес-моделей — OEM, TQM, франчайзинг, логістика, аутсорсинг — втілюють у собі радикальні управлінські інновації. Вдосконалення моделей комп'ютерів, мобільних телефонів, телевізорів тощо — приклад постійно виникаючих у світі поліпшуючих інновацій [1].

Головною метою впровадження інновацій є досягнення стратегічних цілей підприємства [3]. Внесення великих змін в операційні процеси підприємства або поліпшення технологій і характеристик його продуктів або послуг не можуть бути віднесені до інновацій.

Потреба в інноваціях на підприємствах різних видів діяльності розрізняються. У першу чергу, інновації застребувані в високотехнологічних галузях. До них відносяться наукомісткі, динамічні напрями, в яких нові досягнення часто випереджають виражені або усвідомлювані потреби потенційних споживачів і порушують встановлені межі між традиційними секторами промисловості. У них може відбуватися як заміна технології, так і збільшення асортименту та випуску продукції. Яскравими прикладами можуть слугувати ІТ, телекомунікації, електронна промисловість, авіа — і суднобудування. В умовах гострої конкуренції поява нових технологій може призвести до зміни лідера в галузі. Несвоєчасне впровадження нових технологій може призвести до незворотної втрати конкурентної позиції, аж до повної або часткової втрати клієнтів і партнерів.

У середньотехнологічних галузях основна технологія не змінюється, але збільшується асортимент і обсяг випуску продуктів і послуг. Тому в умовах конкуренції такі підприємства змушені звертатися до інновацій, для зміцнення свого становища на ринку.

У всьому світі основним джерелом інноваційних ідей є інноваційні підприємства малого бізнесу. Завдяки їх гнучкості та здатності швидко підлаштовуватися під зміни, що пов'язано з необхідністю задовольняти потреби споживача, на основі новітніх розробок і технологій створюються принципово нові продукти. Від наявності цих підприємств і якості їх інноваційних розробок залежить рівень економіки країни. Тому сучасна українська політика спрямована на стрімке зростання і надання пільг інноваційним підприємствам малого бізнесу [4].

Своєчасне та ефективне співробітництво підприємств з малим інноваційним бізнесом забезпечує їх ефективний розвиток [5].

Незалежно від виду діяльності та приналежності до малого, середнього чи крупного бізнесу необхідність залишатись конкурентоздатним неминуче вимагає впровадження хоча б поліпшуючих інновацій, що полягає в постійних змінах процесів, технологій і моделей товарів чи послуг. Також зростаючі потреби в інноваціях сприяють широкому поширенню співробітництва між підприємствами різних сфер діяльності.

При виваженій програмі використання інновацій, керівники підприємства будуть шукати можливості реалізації ідей для бізнесу, клієнтів, постачальників і партнерів. Для успішної реалізації інновації необхідно проводити відповідне навчання співробітників, виділяти необхідні бюджети та повноваження для створення інновацій всередині структур бізнес-одиниць і розвивати необхідну співпрацю з іншими підприємствами.

Впровадження інновацій в діяльність підприємства забезпечує збільшення чистого прибутку, повернення на інвестиції (ROI), зниження собівартості продуктів або послуг, розширення замовників, залучення інвестицій, підвищення іміджу тощо.

Для оцінки можливості та необхідності підприємства щодо розробки та втілення інновацій в процес діяльності

слід проаналізувати фактори, що визначають ініціювання впровадження інновацій в організації. Одним з найголовніших і значущих факторів є успіх, вже досягнутий конкурентами за допомогою реалізації інноваційних проектів, і, відповідно, стимул чи страх, породжений цим успіхом.

Другим за важливістю з цих ініціюючих факторів є позиція керівництва компанії, яке бачить перспективу, породжувану радикальними змінами і розвитком. Хоча в багатьох випадках другий чинник — найкращий для стартової позиції, йому притаманні немінучі труднощі, оскільки більшість керівників можуть не бачити перспективи у кардинальних змінах, і тому їх важко буває переконати у правильності впровадження інновацій та необхідності йти на будь-який ризик. Крім того, реальність отримання великої вигоди може викликати сумніви, і не тільки у скептиків. Однак, якщо конкурент впроваджує інновації і проголошує про великі вигоди, тоді легше переконати людей в компанії, що це потрібно для її виживання.

Також необхідно зазначити, що аналіз змін процесів в цілому по компанії показує, що найбільш успішними є ті, які починаються в критичній ситуації. Пов'язано це з тим, що реальна небезпека стимулює діяльність, необхідну для усвідомлення істинних потенційних вигод від впровадження нововведень.

Рішення питання щодо впровадження інновацій відноситься до класу складних та комплексних і воно повинно прийматися з урахуванням оцінки різних аспектів діяльності підприємства. Відповідно повинні бути використані різні інструменти для проведення такої оцінки. Виходячи з цього, аналіз діяльності підприємства з метою визначення необхідності впровадження інновацій слід проводити, як мінімум, в розрізі таких аспектів (звичайно, цей мінімум може бути розширений, наприклад, ще за рахунок аналізу конкурентоспроможності): 1) аналіз фінансової стійкості; 2) аналіз попиту на продукцію підприємства; 3) аналіз інноваційної діяльності.

Що стосується першого напрямку, то нині існує досить багато методик, які визначають чи знаходиться підприємство в кризовій ситуації чи ні з фінансової точки зору. Наприклад, для прогнозування фінансового стану можуть використовуватися спеціальні кореляційно-регресійні моделі [6]. Може також використовуватися звичайний економічний аналіз фінансової стійкості шляхом розрахунку низки показників, як-от показники структури капіталу, показники ділової активності, показники рентабельності, показники ліквідності тощо. Конкретний набір оцінюваних і аналізованих показників може змінюватись в залежності від специфіки галузі та інших факторів. Цілком зрозуміло, що, якщо результати оцінки фінансового стану підприємства показують, що воно знаходиться у кризовій або критичній ситуації, то потрібно впровадження інновацій.

Наступний напрям — аналіз попиту на продукцію підприємства. У цьому випадку може проводитися вивчення динаміки (як мінімум за останні 5 років) попиту на продукцію в цілому і по окремих асортиментних і товарних групах шляхом розрахунку абсолютних відхилень у попиті, темпів зростання і приросту попиту. Якщо

спостерігається стійке падіння попиту на продукцію, то необхідно впровадження інновацій.

Нарешті, ще один важливий напрям — аналіз інноваційної діяльності підприємства через розрахунок групи показників. Показники оцінюються через визначення коефіцієнтів оновлення технологій, оновлення продукції, наукового рівня підприємства, частки впроваджених інноваційних технологій. Кожен з коефіцієнтів визначається на основі співвідношення частки, що характеризує нововведення показника до його загальної кількості.

При оцінці ефективності діяльності компанії слід використовувати збалансовану систему розрахункових величин, що враховує найважливіші для підприємства аспекти: фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси, навчання і розвиток персоналу. У багатьох компаніях інновації розглядаються як проекти. У літературі також часто зустрічається підхід, згідно з яким інновації отожднюються з проектами, і оцінка їх ефективності проводиться на основі показників оцінки інвестиційних проектів. Однак інновації не можна прирівнювати до проектів, так як вони швидше являють собою безперервний процес вироблення, розвитку і відбору нових ідей, результатом якого стають нові проекти.

Інноваційні ідеї є основою для появи нових продуктів і удосконалень, тому застосовувати тільки систему показників оцінки інвестиційних проектів у даному випадку неправильно [7].

У зв'язку з тим, що вимоги споживчого ринку швидко змінюються, необхідно постійно відстежувати конкурентоспроможність розробленого продукту (товару, технології чи послуги) і на кожному етапі приймати рішення: чи продовжувати виробляти цей продукт, чи розробляти нову більш досконалу модель або зупинити випуск даного продукту та більше не повертатися до його розробки. Часом призупинення або відмова від роботи над проектом дозволяє запобігти втратам значних фінансових вкладень.

Підприємству для того щоб здійснити вибір оптимального варіанту напрямку інноваційного розвитку та прийняти рішення про привабливість нових продуктів, також необхідно розраховувати спрогнозовані показники ефективності по кожному з них і керуватися динамікою цих показників. Для різних сфер діяльності показники ефективності не однакові. Більш того, вибір того чи іншого показника залежить від багатьох факторів як внутрішніх, так і зовнішніх по відношенню до конкретного підприємства.

Оцінка впливу інновацій на економіку підприємства системно пов'язана з ефективністю залучення нових і відтворення існуючих продуктів. Це дозволяє оцінити ті зміни, які відбудуться на підприємстві після впровадження нововведення з урахуванням встановлених вихідних параметрів (потенціал продукту, сегменти ринку). Здійснюється оцінка інновацій за ступенем їхньої ринкової перспективності, господарської реалізованості, ефективності інвестицій та впливу на розвиток економіки підприємства в цілому. Розрахунок цих показників дозволить з'ясувати, наскільки привабливий новий продукт для підприємства.

Чому впровадження ефективних інновацій настільки важливо в сучасному бізнесі? Все просто. Згадаймо

шпильку А. Сміта. Одна людина навряд чи б встигла зробити за день більше однієї шпильки, а коли роботу стали виконувати робітники, займаючись двома — трьома операціями, обсяг виготовлення продукції збільшився. Поділ праці — це наочний приклад впровадження управлінських інновацій в виробництво. Завдяки цьому нововведенню виробник зміг домогтися колосального зростання прибутку. Тобто ефективність впровадження інновацій на обличчя.

Саме тому найкращий спосіб домогтися процвітання компанії — це використання запозичених та розробка власних інновацій. Це дозволяє за одну одиницю часу виробляти більше, ніж можуть виробляти конкуренти. Відповідно, підвищуючи продуктивність, можна збільшити і загальний прибуток. Причому це стосується не тільки впровадження інновацій у виробництво.

Прикладів, коли невеликі компанії домоглися приголомшливого успіху, успішно використовуючи сучасні технології, досить багато. Популярні соціальні мережі — наочне тому підтвердження. Завдяки автоматизації більшої частини діяльності, власники такого бізнесу скоротили витрати до мінімуму, значно підвищивши рентабельність бізнесу. Автоматизація та інновації — це не тільки мережеві технології. Впровадження ефективних інновацій дозволяє знизити витрати і на звичайних підприємствах. Використовуючи автоматизовані системи, можна скоротити потребу в персоналі. Навчання нового персоналу сучасним технологіям роботи дозволяє збільшити виробництво інтелектуального продукту за одиницю часу. У наш час впровадження інновацій на підприємстві — це не модна тенденція, а суворобна необхідність. Аналіз розвитку ринку показує, що лідируючі позиції займають компанії, вектор розвитку яких спрямований на нововведення.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Для того, щоб забезпечити ефективний процес інноваційної діяльності, підприємству необхідно проаналізувати та оцінити світові тенденції науково-технічного прогресу. В Україні ще не створено науково обґрунтованої інноваційної політики, яка б могла застосовувати зарубіжний досвід і адаптуватись до вітчизняної моделі розвитку. Але суспільний інтерес все ж таки існує, тому для нормального функціонування інноваційної діяльності в країні потрібна розвинена інфраструктура. Підприємства, що займаються інноваційною діяльністю, повинні відповідати високим рівнем своїх розробок до світових лідерів і намагатися перевищувати його. Також важливим є те, щоб розробники новацій могли ініціювати інноваційну діяльність, адже без цього попит на них завжди буде випереджати пропозицію. На цей час існує досить велике коло проблем, які насамперед перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності підприємством і тим самим виходу його продукції на світовий ринок.

Література:

1. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. — Тернопіль: "Економічна думка". — 2003. — 326 с.

2. Безус А.М. Стратегія підвищення інноваційної діяльності підприємства [Електронний ресурс] / А.М. Безус, М.Г. Чуйок // Ефективна економіка. — 2018. — № 1. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

3. Бузько І.Р. Стратегічне управління інноваціями та інноваційна діяльність підприємства: монографія / І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Голубченко. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2002. — 176 с.

4. Гнилянська Л.Й. Сучасні проблеми впровадження інновацій та шляхи їх подолання // Науковий вісник НЛТУ України. — 2011. — С. 32—39.

5. Безус А.М. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні [Текст] / А.М. Безус, К.В. Шафранова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Економічні науки. — 2016. — № 3 (99). — С. 7—17.

6. Безус П.І. Фактори впливу на формування та реалізацію інноваційної стратегії підприємства [Текст] / П.І. Безус, А.М. Безус // Науковий вісник. Сер. "Економіка": Збірник наукових праць науково-педагогічних працівників. — Вип. 1. — 2014. — К.: ВПЦ АМУ, 2014. — С. 61—69.

7. Микитюк П.П. Інноваційна діяльність: навч. посіб. / П.П. Микитюк, Б.Г. Сенів. — К.: Центр навч. літ., — 2009. — 320 с.

References:

1. Khariv, P. S. (2003), *Innovatsiyna diyalnist pidpryyemstva ta ekonomichna otsinka innovatsiynykh protsesiv* [Innovative activity of the enterprise and economic evaluation of innovative processes], *Ekonomichna dumka*, Ternopil, Ukraine.

2. Bezus, A. M. and Chuyok, M. G. (2018), "The strategy of improving the innovation activity of the enterprise", *Stratehiya pidvyshchennya innovatsiynoyi diyalnosti pidpryyemstva*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 6 March 2018).

3. Buzko, I.P. Vartanova, O.V. and Golubchenko, G.O. (2002), *Stratehichne upravlinnya innovatsiynamy ta innovatsiyna diyalnist pidpryyemstva : monohrafiya* [Strategic management of innovations and innovative activity of the enterprise: monograph], *Vyd-vo SNU im. V. Dalya*, Lugansk, Ukraine.

4. Gnilyanskaya, L.Y. (2011), "Modern problems of introduction of innovations and ways of their overcoming", *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny*, vol. 1, pp. 32—39.

5. Bezus, A. M. and Shafranov, K.V. (2016), "Development of Small Business Enterprises in Ukraine", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohiy ta dyzaynu. Ekonomichni nauky*, vol. 3 (99), pp. 7—17.

6. Bezus, P. I. and Bezus, A. M. (2014), "Factors influencing the formation and implementation of the enterprise's innovative strategy", *Naukovyy visnyk. Seriya "Ekonomika": Zbirnyk naukovykh prats naukovopedagogichnykh pratsivnykiv AMU*, vol. 1, 2014, pp. 61—69.

7. Mikitiuk, P. P. and Senov, B. G. (2009), *Innovatsiyna diyalnist: navch. Posib.* [Innovative activity: teaching. Manual], *Tsentr navch. lit., Kyiv, Ukraine.*

Стаття надійшла до редакції 22.03.2018 р.